

Tieteiden välissä – mitä väliä?

Monitieteisyys on keskiössä nykypäivän tieteellisessä maailmassa. Sen merkitys näkyy esimerkiksi siinä, että EU:n rahoitushauissa menestyäkseen tutkimushankkeen on melkein pakko olla monitieteinen, ja samoin Suomen Akatemian viimeisimmässä syyskuun haussa myös kirjallisuustieteellisiä hankehakemuksia arvioitiin osin temaattisissa, monitieteisissä paneeleissa.

Tieteidenvälisyydellä on etunsa, mutta kuten Elise Kraatila ja Hanne Juntunen tämän *Avain*-lehden puheenvuorossaan toteavat, tieteidenvälinen yhteistyö saattaa synnyttää arvohierarkioita, joiden seurauksena esimerkiksi kirjallisuudentutkimusta uhkaa aputieteistyminen.

Ihmistieteet joutuvat nykyään perustelemaan olemassaolon oikeutustaan myös hyödyllä. Kirjallisuustieteen kohdalla suoranaisen ”hyödyn” osoittaminen on usein haastavaa. Ja vaikka sillä jokin yhteiskuntaa epäsuorasti hyödyttävä vaikutus olisikin, kirjallisuudentutkimus menettää jotakin olennaista erityisyydestään, jos mutkat kirjallisuuden ja todellisuuden väliltä vedetään suoriksi ja muotoon liittyvät kysymykset unohdetaan. Kirjallisen muodon ja estetiikan kysymykset eivät ole yllisyyttä, johon enemmän tai vähemmän avoimesti poliittisilla kirjallisuudentutkimuksen suuntauksilla – kuten vaikkapa jälkikolonialisella [tai ekokriittisellä] kirjallisuudentutkimuksella – ei olisi varaa, kuten Elleke Boehmer (2010, 172) on asian ilmaissut.

Kirjallisuudentutkimus on useimmiten jo valmiiksi varsin monitieteistä siinä mielessä, että siinä sovelletaan monien muiden tieteenalojen näkökulmia. Parhaimmillaan kirjallisuudentutkimus onkin monitieteistä silloin, kun sen ei tarvitse luopua omista lähtökohdistaan ja identiteetistään. Kirjallisuustieteessä käytetyt menetelmät, kuten vaikkapa lähiluku tai tekstianalyysi, ovat tällaisia ulottuvuuksia, joilla on annettavaa myös muille tieteenaloille.

Avaimen 2/2019 artikkeleissa kurotellaan kohti muita tieteenaloja ja luodaan linkkejä eri kirjallisuuden perinteiden välille kirjallista muotoa unohtamatta.

Karoliina Lummaa pohtii artikkelissaan jätteen merkityksiä Jukka Viikilän runoudessa. Viikilän runouden tarkastelun kautta Lummaa myös kysyy, kuinka nykytodellisuudellemme leimallista jätettä voidaan kirjoittaa ja lukea. Lummaa yhdistää artikkelissaan kirjallisuustiedettä ihmistieteelliseen jätetutkimukseen, ”joka hyödyntää ympäristö- ja kulttuurihistoriallisia, yhteiskuntatieteellisiä, filosofisia ja taiteentutkimuksellisia lähestymistapoja sekä niiden yhdistelmiä”. Näin muodostuu analyttinen kudelma, joka tarjoa näköalapaikan kaatopaikan huipulta.

Hanna Karhun artikkeli puolestaan käsittelee artikkelissaan kahta Otto Mannisen runoa niiden kansanlaulumaisten piirteiden näkökulmasta: ”Pellavan kitkijä” toisintaa kansanlauluperinteestä tuttuja säkeistöformuloita ja ”Luistimilla” puolestaan luo tekstienvälisiä linkkejä rekilauluihin. Yhteyksiä löytyy myös kansainvälisiin virtauksiin, erityisesti symbolisiin.

Päivikki Romppainen lukee artikkelissaan Paavo Rintalan myöhäistuotantoon kuuluvaa romaania *Aika ja uni* (1993) muistamisen sekä makaa-berin ja ylevän dialogisuuden näkökulmasta. Analyysissä keskeiseen rooliin nousee arkkityyppinen sotilaan hahmo, joka Romppaisen mukaan kutsuu ambivalenssissaan lukijaa eettiseen pohdiskeluun.

Hanna Meretojan artikkelissa pohditaan kertomusten metanarratiivisuutta eksistentiaalis-eettisenä ja funktionaalisenä kysymyksenä. Keskeisenä ajatuksena on kerronnallisen toimijuuden käsite, jota kautta artikkeli liittyy laajempaan keskusteluun kulttuurisesta hyvinvoinnista.

Artikkelien lisäksi Elise Kraatila ja Hanne Juntunen argumentoivat kirjallisuudentutkimuksen suuren yleisön pariin jalkauttamisen puolesta jo edellä mainitussa puheenvuorossaan. Puheenvuoro korostaa kirjallisuudentutkimuksen tärkeyttä medioituneessa maailmassa, ja patistelee kirjallisuudentutkijoita jakamaan tietoaan erityisesti sosiaalista mediaa hyödyntämällä. Katsauksessaan Tuulikki Kurki esittelee johtamaansa ja Suomen Akatemian rahoittamaa *Traumaattiset rajat: Rajan, järjestyksen ja toiseuden narratiivit* -hanketta. Monitieteisen hankkeen yhtenä päämääränä on analysoida trauman kieltä kerronnan näkökulmasta.

Myös kirja-arviot heijastelevat nyky-kirjallisuudentutkimuksen monitieteisyyttä. Harri Salovaaran arvioitavana on Arto Jokisen postuumina ilmestynyt, Markku Soikkelin ja Ville Kivimäen toimittama *Isänmaan miehet: Maskuliinisuus, kansakunta ja väkivalta suomalaisessa sotakirjallisuudessa*, jonka tutkimusotteessa kirjallisuudentutkimus limittyy miestutkimukseen. Jussi Hyvärinen arvioi Siru Kainulaisen, Liisa Steinbyn ja Susanna Välimäen *Kirjallisuuden ja musiikin leikkauspintoja*, jossa kartoitetaan kirjallisuuden ja musiikin yhtymäkohtia. Hanna Kuuselan käsittelyssä puolestaan on Jussi Ojajärven, Erkki Seväsen ja Liisa Steinbyn *Kirjallisuus nykykapitalismissa*, joka pureutuu kirjallisuuden ja kapitalismin suhteeseen. Anna Vuorinteen arvioitavana on Leena Romun väitöskirja *Liiallisuutta, nurinkäntämistä ja rajojen rikkomista*, jossa Romu analysoi Kati Kovácsin sarjakuvia ruumiillisuuden näkökulmasta. Lopuksi Siru Kainulainen kirjoittaa Ritva Ylösen Saima Harmaja -elämäkerasta *Sydänten runoilija 1913–1937*, joka esittelee viime vuosikymmeninä vähemmän tutkittua runoilijaa. Lähtökohtina ovat lukukokemus ja tunnustuksellisuus, joiden kautta teoksessa piirtyy Harmajasta lihallinen ja konkreettinen kuva, joka monisärmäisyydessään murtaa aiempaa, eteeristä näkemystä.

Kaiken kaikkiaan numeron tekstit osoittavat, miten moneen suuntaan haarautuvaa kirjallisuudentutkimus on ja miten laajakirjoisesti sen piirissä hyödynnetään eri alojen perinteitä, tutkimusta ja menetelmiä. Niiden kautta avautuu yhä uusia – monitieteisiä ja hyödyllisiä – tulkintakehyksiä vaikkapa runoudelle.

Anna-Leena Toivanen & Joel Kuortti

Lähteet:

Boehmer, Elleke 2010. A Postcolonial Aesthetic: Repeating upon the Present. Teoksessa *Rerouting the Postcolonial: New Directions for the New Millennium*. Toim. Janet Wilson, Cristina Şandru & Sarah Lawson Welsh. London: Routledge, 170–181.